

același, acestași, etc., lui „tot acela, tot acesta“, sau „chiar acela“ etc.

Începând cu Maiorescu (v. Maiorescu, *Itinerar în Istria și Vocabular istriano-român*, p. 84), care îl scria *aistu*, despărțind greșit pe *țestaistu* ca fiind *țest aistu*, (v. Pușcariu, *Studii istroromâne*, II, p. 164), pentru ca să samene cu pronumele dr. *aista*, s'a crezut că *istu* ar fi latinescul *iste*, dr. *aista* (v. Byhan, *Istrorumänisches Glossar* (Jahresbericht, VI), p. 184; Popovici, *Dialectele române din Istria*, I, p. 72; Pușcariu, *Studii istroromâne*, II, p. 163—164).

Adevărata explicație a lui *istu* a dat-o Miklosich în *Rumunische Untersuchungen. I., Istro-und Macedo-rumunische Sprachdenkmähler*, p. 32. *Istu* derivă dela sl. *istü*, 'verus, idem, ille' (bulg. s.-cr., slov. *isti*). Formele *țela-istu*, *țesta-istu* sânt decalcuri după formele serbo-croate: *taj isti* 'idem', *ta ista* 'eadem', *to isto* 'idem', *onaj isti*, etc., *oraj isti*, etc. (v. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* al Academiei din Zagreb, articolul *isti* 'verus, idem, ipse').

D-l prof. Pușcaru îmi atrage atenția în ultimul moment că *ist* se găsește și singur, fără a fi precedat de pronume demonstrativ, într'un text publicat de d-l prof. L. Morariu în „Făt-Frumos“, anul III, No. 1, p. 19. Fraza e următoarea: „Vezi, ista-i te om!“ . D-l L. Morariu o traduce la p. 20 în felul ce urmează: „Vezi, aista-i omul tău!“ . Cum știm că acest *ista* este *isti* s.-cr., l-am traduce mai degrabă cu „chiar acesta“, ceea ce se și potrivește în text.

E de remarcant că, întrebuintat singur, pronumele *ist* îl ia, întocmai ca și celelalte pronume românești, pe acel -a ce-l găsim la finea lui *acesta*, *acela*, *aceasta* etc., prin urmare *ista*. (Cel puțin așa îl întâlnim singura dată când este nominalizat).

E. PETROVICI.

Nume proprii de bărbați articulate.

Aceste nume mi-au fost comunicate din comuna Selişte (jud. Turda).

În Selişte, ca pretutindenii în satele românești, nu-

mele de familie e cu totul oficial și poporul îl învață numai la școală sau la primărie; de aceea, pentru a numi pe cineva, sătenii se servesc sau de poreclă sau de numele de botez urmat de indicația al cui fiu sau a cui fiică e, iar pentru femei a cui soție este. În cele două cazuri din urmă numele tatălui sau al bărbatului va urma după numele de botez și va avea forma genitivului, de ex. *Flo-rica la David*.

În cele mai multe regiuni românești, genitivul numelor proprii de bărbați se face prin punerea articolului (sub forma *lui* sau *lu*) înaintea numelui¹.

În Seliște, și cu siguranță în multe alte regiuni din nord-vestul teritoriului limbii române, o mulțime de nume de bărbați își formează genitivul ca celelalte substantive masculine.

Acestea de obicei au și forma nominativului articulată. Adică au un *-u* la sfârșit, care este simțit ca articol. La porecele, cari adeseori sânt substantive sau adiective, de ex. Cucu, Mutu etc., acest *u* reprezintă fără îndoială articolul enclitic *-ul*. Numele de botez au câteodată un *-u* final, ca de ex. la Tancu, care reprezintă un *-ul* mai vechiu, articol enclitic sau, după Gustav Weigand sufixul *-ul* balcanic. Altele au un *-u* final original, ca Alexandru, Marcu, care are însă rolul articolului enclitic, deoarece, între el și genitivul următor nu se pune articolul pronominal. Se zice *Alixandru Mutului*, nu *Alexandru al lui Mutu*, cum ar fi în limba literară.

Dăm mai jos o serie de nume cu genitive în *-lui* de ex.:

Porecle

Cucu — Mitru *Cucului*.

Meciu (< ung. *mecs* = opait) — Simionu *Meciului*.

Mutu — Alixandru *Mutului*.

Sfātu (sfăt = paraclisier) — Mitru *Sfätului*.

¹ Despre forma *lu* v. S. Pușcariu, *Der lu- Genitiv im Rumänischen*, în ZRPh., XLI (1921).

Ștrîmca — Nastasia *Ștrîmcului*.

Sarda — a *Sardului*.

Urșu — Ilia *Urșului*.

Ipocoristice.

D'ina (Constantin) — Crucița *D'inului*.

Mitra — Parâsca *Mitrului*.

Nonu (Iuân) — Paraschiva *Nónului*.

N'onu („) — Petrea *N'ónului*.

Nuțu („) — Măria *Nuțului*.

Nume de bolez.

Banu (țigan) — Cuma *Banului* (țigancă).

Iancu („) — Marița *Iancului*.

Marcu — Ispasu *Mărcului*.

Pașcu — Crucița *Pașcului*.

Numele *Ioc*, de obicei nearticulat la nominativ, are genitivul ca cele de mai sus :

Susana *Iocului*.

O a doua categorie de nume, nearticulate la nominativ, formând genitivul cu articolul prepozitiv, au forma articulată când sânt urmate de un alt nume la genitiv.

De ex. :

Iacob — Susana lu *Iăcoru* Ponoaii.

Iăcobu l' Ion Mirón.

dar a lu *Iacob*.

Ion — *Ionu* Marii a Ponoaii.

Ionu Bóșchii.

Ionu Mărinii.

dar *Iacobu* l' *Ion* Mirón.

Ispás — *Ispasu* *Mărcului*.

dar Susana lu *Ispas*.

Simion — *Simionu* *Meciului*.

Ștefan — *Ștefan* lu Onișor.

Alexandru *Mutului* sau a *Mutului*.

E de sine înțeles că numele de bărbați terminate în „u” au genitivul ca celelalte substantive feminine.

De ex. : Porecele :

Daiia — Petrea *Daiii*.

Glița — Victoria *Gliță*.

Piștucă — Iuonu *Piștuchii*.

Tiușca — a *Tiușchii*.

Numele de botez.

Cula (Nicolae) — a *Culii*.

Obreje (— jea) — Iuonu *Obrejii*.

La această categorie au trecut și numele terminate în *-e* de ex. : *Petre* — Petrea *Daiii*, Frășâna *Petrii* ; *Ilie* — *Ilia* Meciului, — a *Ilii*.

Nume nearticulate.

Porecle.

Buști (i fonie) — a lu Busti

Țili (i fonie)

Ciucur

Țoplec

Gobârlie

Țârcoiș

Múgoș

Vanci (i fonie)

Nume de botez.

Bgirosân (Gherasim)

Măfeiș

Constantin (dar Dinu)

Meliân (Emilian)

Dávid

Mihăilă

Găvrilă

Nicoláie

Glígor

Șilimón (Filimon)

Iósuy

Șilip (Filip)

Irimie

Vasálie

Ispásóc

Valer

Macaveiș

Victor

Deci afirmația că în limba română numele de bărbați nu pot fi articulate (G. Weigand, în articolele sale despre numele în *-al*) nu e justă pentru toate dialectele. Ar trebui cercetat dacă nu există și în alte regiuni românești acest procedeu de-a articula numele de bărbați. Imi aduc aminte a fi auzit prin Bihor forme ca acestea : a *Iancului*, a *Iuănelui*, a *Mitruului*. E probabil că limba română a avut tendința de a articula și numele de bărbați întocmiți cu numele de femei, cum se face în limba albaneză

unde fiecare nume de bărbat are, după terminație, sau articol masculin sau feminin : *Gjon* (Ioan) — *Gjoni* ; *Thomá* — *Thomáj* ; *Gjerg* (Gheorghe) — *Gjergji* ; *Gikë* (ipocoristic dela *Gjerq*) — *Gika*, *Lekë*, *Skëndo* (ipocor. dela Alexandru) — *Leka*, *Skëndoja* (-i este articolul enclitic masc., iar -a cel fem.).

È interesant că scriitorii, pentru a da o pecete arhaizantă povestirii, întrebuințează forme articulate de nume de bărbați, de ex. „*Petrului* îi părea. . . .” (Slavici, *Porești*, Minerva, p. 23).

Ceea ce a împiedecat ca articularea numelor de bărbați să fie generală ca la numele de femei, a fost cu siguranță mulțimea de nume slave, intrate prin biserică sau direct pe cale populară, a căror finală nu puteau ușor fi articulate.

La numele de femei, acest procedeu s'a putut menține, deoarece finala -a a fost simțită ca articol. De asemenea și numele de bărbați terminate în -a sânt articulate : *Tomá*, *Dumineca Tomii* ; *Costea*, *a Costii*.

È de remarcat că numele de familie din comuna Seleşte sânt nearticulate : *Triș*, *Tat*, *Chiorean*, *Dărăban*, în loc de *Trișu(I)*, *Tatu(I)*, *Chioreanu(I)* (= din Chioar), *Dărăbanu(I)* (dărăban = servitor). Acest lucru se observă în întreg Ardealul și Banatul. Acesta se datorește fără îndoială faptului că numele de familie au fost notate la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în decursul secolului al XIX-lea de funcționari streini, care având totuși unele cunoștințe de limba română, omiteau articolul de la sfârșitul porecelor românești, pentru că îl simțeau ca un fapt gramatical românesc care nu trebuie transcris în scriptele lor de patronimice redactate neutește sau ungurește. *Ion* al lui *Trișu* (*Ionu Trișului*) sau *Ion Ursu* (poreclă) devenea deci *Triș* sau *Ursz János* sau *Johann*.

Obiceiul acesta de a nu articula numele de familie a intrat pe urmă și la popor, în cât, în cazul când porecla coincide cu numele de familie, cea dintâiu e articulată în cel din urmă nearticulat : *Ion a lu Belințanu* (poreclă din satul Belinț) are numele oficial *Ion Belințan* sau mai degrabă *Belințan Ion*.

E. PETROVICI